

Els inicis de l'expansió de l'ensenyament de noies a Mataró (1808 – 1868)

MONTSERRAT GURRERA I LLUCH

Introducció

La generalització de l'ensenyament està estretament relacionada amb el naixement del nostre sistema educatiu al segle XIX i s'inscriu en una conjuntura de grans canvis en tots els àmbits que afecten molt directament a l'escola, que es va adaptant a les necessitats instructives d'una societat en evolució. No obstant això, la seva implantació real és molt diversa perquè hi intervenen factors polítics, culturals, religiosos, econòmics, etc., que en el cas de l'escolarització femenina influeixen especialment en que el seu ritme d'incorporació sigui lent. Mataró, com ciutat industrial, n'és un clar exemple.

1. L'ensenyament al segle XIX

L'ensenyament modern a Espanya comença amb la revolució liberal, però els canvis es gesten en el període il·lustrat que confia que la instrucció augmentarà la producció i la riquesa millorant les tècniques agràries i artesanes. A inicis del segle XIX és un país gairebé analfabet, sense un sistema educatiu, i l'Estat inicia el procés secularitzador de l'ensenyament volent transferir a la societat civil activitats i funcions que feia l'Església, però hi ha períodes de convivència i enfrontaments condicionats perquè no té mitjans econòmics, a més, també inicia la tendència centralitzadora, uniforme i estatista.

Hem d'esperar el 1821 per tenir el primer *Reglamento General de Instrucción Pública*, i no és fins la mort de Ferran VII (1833) que es possibilita la instauració d'un nou règim polític i d'un nou ordre

social i econòmic que requereixen una nova educació i, per tant, un sistema educatiu nacional, doncs els liberals creuen que el progrés i la modernització de l'Estat depenen de l'ensenyament, i l'educació es converteix en l'objectiu principal de la política nacional. Aquest sistema es va materialitzant del 1836 al 1857: *Plan General de Instrucción Pública* (1836), *Ley autorizando plantear provisionalmente un Plan de Instrucción Primaria* i *Reglamento de las Escuelas Públicas de Instrucción Primaria Elemental* (1838), *Plan General de Estudios sobre Enseñanza Secundaria y Superior* (1845) i *Ley de Instrucción Pública* (1857), essent aquesta última la que consolida i expandeix el nou sistema, tot i que de manera molt desigual pels nois i les noies, doncs l'accés d'elles és més lent.

Les escoles privades més nombroses són les anomenades «escoles de pis» (amb sovint docents sense títol i molts alumnes), les religioses i les vinculades als moviments progressistes (que ofereixen una alternativa a l'escola tradicional). La burgesia té les seves escoles privades laiques, com el col·legi Carreras a Barcelona o Valldemia a Mataró.

A Catalunya el desenvolupament del sistema escolar es fa en el marc de l'estructura estatal de caràcter centralista i uniformador, que no para cap atenció a les diferències culturals o lingüístiques ni adaptació a les dinàmiques econòmiques i socials. Els poders públics estan més preocupats pel control de l'ensenyament que per l'eficàcia i la qualitat, bo i que no tenen resolt el finançament. Tot i el crei-

xement del sistema, molts sectors de població queden sense instrucció elemental i l'ensenyament secundari és molt minoritari. Aquesta situació és especialment rellevant a Catalunya, València i les Balears, on el buit de la iniciativa pública afavoreix l'escola privada, sobretot d'institucions religioses i associacions que donen resposta al dinamisme de la societat civil. A la segona meitat de segle són especialment importants les propostes formatives paral·leles a l'escola sorgides del moviment associatiu i que tenen un paper important en la transmissió de valors i d'idees, ja siguin cultes i elitistes (com els ateneus) o populars de caire cultural, instructiu i lúdic amb orientacions ideològiques molt diverses i canviants en el temps (com els ateneus de la classe obrera).

1.1 L'ensenyament de les dones en la legislació

A Espanya les actuacions legislatives referents a l'ensenyament femení no són significatives fins ben entrat el segle XVIII que l'aristocràcia permet instruir algunes dones singulars, com les princeses o les nobles, però no se'ls permet intervenir en les àrees reservades als homes, com la política i els negocis. De la legislació del segle XIX en destaca:

- *Reglamento General de Instrucción Pública* (1821): estableix que en les escoles públiques s'ensenyi a les nenes a llegir, escriure i comptar, i a les adultes labors i habilitats del seu sexe. No s'acompleix per manca de mestres i si una família vol que la seva filla aprengui a llegir la mestra haurà de recórrer a un docent de nois.

Ley autorizando plantear provisionalmente un Plan de Instrucción Primaria (1838): porta a la primera expansió considerable de l'educació primària. Obliga a obrir una escola elemental en pobles de 400 veïns i una de superior en els de 1.200. L'educació primària es divideix en dos nivells, diferenciats per sexe i elles han d'aprendre labors. L'elemental inclou: principis de

religió i moral, lectura, escriptura, principis d'aritmètica i elements de gramàtica castellana; i la superior: aritmètica, geometria, dibuix lineal, física i història natural, i geografia i història (particularment d'Espanya). Augmenten poc, però significativament, les escoles de nenes.

Reglamento de las Escuelas Públicas de Instrucción Primaria Elemental (1838): recomana als mestres agregar a les seves escoles una per a nenes en un espai específic, ajudats per les seves dones o serveixes, que no han de tenir gaire coneixements perquè no han d'instruir sinó educar èticament i moral per ser mares, i moltes són analfabetes.

A la dècada dels trenta, bo i que comença a créixer el sistema nacional d'educació i hi ha la voluntat d'estendre l'ensenyament primari a tota la població, es respecten les diferències de classe social i sexe. Tanmateix, es va perfilant un model educatiu que culmina amb la *Ley Moyano* (1857) que imposa l'obligatorietat de l'ensenyament primari, incrementa el número de noies que hi accedeixen, i augmenta matèries i coneixements. No obstant això, també es consolida un ensenyament diferenciats en funció de la divisió sexual del treball i que considera la dona com a reproductora de l'espècie i de la cultura, el que implica tenir escoles separades dels nois i que sovint el seu ensenyament passi a un segon pla.

Durant la primera meitat del segle XIX les labors són la base de l'ensenyament i la *Ley Moyano* de 1857 introdueix en el programa de les escoles primàries superiors de nenes nocions d'economia domèstica i dibuix aplicat a les labors. En general, es prioritzen les labors d'aplicació a l'àmbit domèstic (apedaçar, fer mitja o sargir) i es deixen en un segon nivell les de guarniment, que sovint s'adrecen a noies de classe benestant.

És important a tenir en compte que el

1851 es signa el Concordat entre l'Estat i l'Església i possibilita una àmplia intervenció dels ordes religiosos femenins, que experimenten una gran expansió en els àmbits en què hi ha més mancances, entre ells l'ensenyament de nenes.

Pel que fa a l'ensenyament d'adults la primera referència és al *Reglamento General de Instrucción Pública* (1821), on es fixa que a les dones s'ensenyarà labors i habilitats pròpies del seu sexe en les escoles públiques de nenes, posteriorment, el *Reglamento de las Escuelas Públicas de Instrucción Primaria Elemental* (1838) indica que s'haurien de crear escoles d'adults per als que superin l'edat de l'ensenyament primari i es comencen a obrir el 1840, coincidint amb les primeres iniciatives dels sectors liberals i organitzacions obreres de crear escoles fora del sistema educatiu formal amb finalitats utilitàries i aplicades, fent les lliçons al capvespre o al diumenge. La *Ley de Instrucción Pública* (1857) fomenta aquestes escoles en poblacions de més de 10.000 ànimes i les capitals de província, amb classes de nit o de diumenge. L'ensenyament normalment és escàs, diferenciat del dels homes i en general en institucions que han començat a sorgir (sobretot en les ciutats):

- Ateneus, cercles, associacions, societats i institucions diverses (tant d'ideologia, com classe social) organitzen activitats recreatives, culturals o educatives, com: conferències, xerrades, debats, etc. Tenen biblioteca amb premsa, revistes i llibres que es llegeixen públicament o individual. Algunes tenen escola i centre d'instrucció.
- Escoles dominicals per a treballadores domèstiques, on generalment fan una sessió setmanal d'hora i mitja, i tenen un paper destacat els aspectes religiosos i morals.
- Gabinets de lectura.
Sindicats obrers i partits polítics que fan

activitats formatives pels afiliats.

L'ensenyament secundari i universitari no són espais femenins en tot el segle, i si bé no ho impedeix la legislació, és una situació impensable perquè han estat dissenyats pels homes i les seves funcions socials. No és fins 1871 que hi ha sol·licituds per cursar ensenyament secundari i es permet que sigui privat però no assistir a les aules amb alumnes oficials. Amb tot, el 1888 ja han fet estudis universitaris deu dones i el 1910 la RO de 8 de març les admet a la matrícula oficial de batxillerat i estudis universitaris.

1.1.1 La formació del professorat

Hem d'esperar al triomf definitiu del liberalisme, a partir del 1834, perquè es comenci a parlar seriosament d'una escola de formació de les mestres. El 1839 es publica el primer reglament d'exàmens per tenir el títol de mestre i mestra d'ensenyament elemental i superior davant les comissions provincials d'instrucció pública. Per les mestres el títol és optatiu, només poden aspirar a l'elemental i se'ls exigeix molt menys que a ells: formació moral, labors i coneixements molt elementals de la resta de matèries, però moltes no saben llegir ni escriure.

Fins al 1857 no s'institueixen per llei les escoles normals femenines i mentre és possible obtenir el títol de mestre per altres mitjans (com l'examen) o és possible exercir sense, a les zones rurals i ciutats intermèdies no té cap al·licient aconseguir-lo.

La *Ley de Instrucción Pública* concreta que les mestres de primer ensenyament han d'haver estudiat a l'Escola Normal les matèries del grau elemental o superior i estar ben instruïdes en principis d'educació i mètodes d'ensenyament, però també admet els estudis privats (a les congregacions religioses no se'ls exigeix titulació per ensenyar i fins llavors és on majoritàriament es formen les mestres) si acrediten dos anys de pràctiques en una escola mo-

del. El 1858 es crea l'Escola Normal Femenina de Madrid i el 1861 la de Barcelona.

Les matèries d'ensenyament primari elemental de nenes ara són: doctrina cristiana i nocions d'història sagrada, lectura i escriptura, principis de gramàtica, principis d'aritmètica i labors. Les d'ensenyament primari superior: ampliació de les matèries del nivell elemental i rudiments d'història i geografia (especialment d'Espanya), elements de dibuix aplicats a les labors i nocions d'higiene domèstica.

Aquesta llei incideix en la demanda de mestres perquè fa obligatori l'ensenyament dels 6 als 9 anys i els ajuntaments han d'obrir noves escoles, a més, fa incompatible el magisteri amb altres treballs i molts abandonen la docència perquè està mal pagada. A les mestres se'ls exigeix sobretot doctrina i labors però només uns coneixements mínims, podent exercir amb un certificat d'aptitud i moralitat de la Junta local visat pel Governador provincial.

Amb la formació dels nous docents es pretén canviar l'ensenyament però triga a fer-se efectiu i, en general, durant la segona meitat de segle es reproduïen els esquemes anteriors al 1838: els mestres aprenen fent d'ajudants i apliquen el que han après, persistint l'aprenentatge on es divideix els infants segons llegeixin, escriuin o facin comptes. No obstant això, progressivament s'implanta el mètode simultani (l'aula es divideix en grups homogenis i el mestre compta amb auxiliars) refusant el sistema individual (un mestre ensenya a un nen). Amb tot, el sou de les mestres és 1/3 inferior al dels mestres de mateixa titulació.

1.2 L'alfabetització i l'escolarització femenines

Alfabetització i escolarització estan molt relacionats però no són sinònims i el procés alfabetitzador no implica haver anat a l'escola. La primera meitat del segle amb-

dós processos retrocedeixen i s'estanquen, però a la segona inicien una recuperació positiva important. No obstant això, hi ha clares diferències en el nivell d'escolarització masculina i la femenina.

El segle XIX comença amb un analfabetisme a nivell estatal a l'entorn del 94% (amb una distribució molt desigual i a les ciutats els alfabetitzats estan entorn el 34%). Aquesta situació és afavorida per una escolarització molt curta, l'absentisme escolar, la manca d'estímuls ambientals i l'escassa formació que es rep. El 1860 es fa el primer cens amb dades sobre alfabetització i la seva evolució fins a final de segle és:

Anys	% Analfabets	% Homes	% Dones
1860	75,52	64,83	86,03
1877	72,01	62,66	80,96
1887	68,01	58,83	76,83
1900	63,79	55,78	71,42

A Catalunya hem de tenir en compte que es dona l'analfabetisme per desús, doncs l'alfabetització és en castellà i la llengua familiar i vehicular és la catalana.

L'escolarització femenina al llarg del segle XIX progressa lentament i a la vegada es passa de l'escola de costura tradicional on les nenes aprenen a cosir i brodar, en alguns casos a llegir i rarament a escriure, a ser on aprenen labors però també a llegir, escriure i les quatre regles.

A nivell estatal, l'escolarització de les noies s'incrementa, però hem de tenir en compte que el seu accés a l'educació es veu restringit per la imatge tradicional del seu paper en la societat com a esposa, mare, mestressa de casa i minyona, i això influeix en què la seva incorporació a l'ensenyament sigui inferior a la dels homes i, bo i que es va incrementant, és lluny dels percentatges masculins i ser total, com evidencia la taula:

Anys	Escolarització nois	%	Escolarització noies	%
1849	516.117	77	153.400	22
1855	680.714	67	332.471	33
1865	898.662	64	511.754	36
1870	778.868	59	522.749	41

Als centres públics hi assisteix una majoria de nois i als privats el percentatge és més igualat. El 1865 es constata un augment substancial en l'escolarització de noies per l'increment d'escoles religioses (ja siguin primàries elementals, dominicals, etc.)

La classe social a què pertanyen les dones també és clau per definir les possibilitats i límits de la seva educació i el tipus que la rebran. Pertànyer a la classe alta, treballadora o la creixent classe mitjana marca les seves funcions socials i la seva educació.

Les dones de classes altes no són un grup homogeni: l'aristocràcia i l'alta burgesia són dos grups interconnectats per la fusió matrimonial entre la noblesa i els diners, i per a les dones burgeses el matrimoni és el principal vehicle per incorporar-se a l'estrat superior. En general s'instrueixen a casa, esperant un matrimoni adequat, però es van acceptant estudis en col·legis prestigiosos que prioritzen la religió, la moral, les labors i matèries de guarniment com el piano i cant, ball, pintura, idiomes, complementat amb lectura, escriptura, nocions elementals d'aritmètica, gramàtica castellana i geografia i història. La seva educació es considera acabada cap als quinze anys i llavors cerquen marit, són presentades en societat, etc. Dins del matrimoni formen part de la vida social i professional de l'espòs i l'educació de guarniment els és indispensable. La sortida de l'àmbit domèstic és per via de la religiositat a partir de la direcció espiritual del clergat que, amb el seu ajut, organitza activitats per a la classe obrera.

Les dones de les classes populars, a més

de treballar en la pròpia llar, ho fan al camp, a les fàbriques, al treball domèstic, etc. des de ben petites, i no és fins al 1873 que es prohibeix una jornada laboral superior a 5 hores per a les noies menors de catorze anys. Això

afavoreix una escolarització escassa i molt absentisme que porta a un alt índex d'analfabetisme fins a final de segle. L'alfabetització i l'educació moral de les obreres està majoritàriament a càrrec de congregacions religioses femenines (concentrades en zones urbanes i industrials) en escoles dominicals on sovint compten amb el suport de senyores de la classe alta o mitjana, essent un dels únics espais que el sector benestant i les classes més humils s'interrelacionen.

Les dones de classe mitjana estan entre les dues anteriors i és un grup emergent. Per una banda tenen un nivell de vida superior a l'assalariat (del qual es vol distanciar) i que permet tenir certes comoditats, cultura i relacions socials, i alhora aspiren a aconseguir ser de la classe alta, sovint mitjançant el casament. S'eduquen per a ser dones de casa, però una vegada casades no els espera cap activitat pròpia i només han d'ensenyar el seu oci, perquè els seus marits no volen que treballin. No tenen cap necessitat d'una instrucció literària i de guarniment pròpia de les classes altes, però és la que segueixen amb algunes diferències, i la religió ocupa un lloc fonamental. En general no poden tenir institutius particulars ni anar a col·legis d'elit, tampoc poden anar a l'escola pública (la consideren pròpia de les classes treballadores) i en aquest espai intermedi prolifereixen les escoles privades a les que s'hi afegeixen les de les noves congregacions femenines dedicades a l'ensenyament. Al llarg del segle, són les que necessiten una instrucció més àmplia per permetre'ls afrontar els problemes econòmics i accedir a professions diferents a les de les classes treballadores. L'única professió oberta a les dones i que requereix

una formació més àmplia és la de mestra i posteriorment s'hi afegiran les d'infermera i llevadora la dècada dels setanta. En general, però, el desprestigi social que acompanya el treball frena les dones d'aquesta classe fins al punt que només arriben a exercir les que tenen una necessitat econòmica límit.

1.3- Alguns elements de la pràctica escolar

Per intentar apropar-nos a la pràctica educativa a l'escola i a l'aula, ens fixarem en l'espai escolar, els mètodes educatius el calendari, l'horari i els llibres de text. Hi ha poques dades dels centres educatius concrets i moltes referències són legislatives, però si bé legislació i realitat no coincideixen sí que interactuen. Les referències són a les escoles primàries, doncs és el nivell educatiu que segueixen les noies.

1.3.1- Els espais escolars

Les poques dades que es troben sobre els espais escolars sovint no van més enllà de la informació sobre els edificis. En el cas de Mataró, la situació és similar.

No és fins el *Reglamento de las Escuelas Públicas de Instrucción Primaria Elemental* de 1838 que es precisa que a tots els pobles hi haurà una escola en un espai destinat especialment a ella i no compartit per a altres usos, que tindrà una sala proporcionada al nombre d'infants i amb ventilació. Però pràcticament el que condiciona la seva localització són les orientacions de caràcter higiènic (en llocs secs, airejats, amb sol i, si pot ser, en lloc elevat) i moral (lluny de tavernes, cementiris, hospitals, quarters, presons, clavegueres, cases de joc, etc.). A mesura que les ciutats creixen i el model organitzatiu de l'escola graduada es consolida, també es van imposant altres criteris com la comoditat i s'ubiquen en llocs centrals de la població. Alhora també s'inicia la planificació i ordenació urbana i el seu emplaçament passa a ser un aspecte del pla urbanístic, juntament amb altres espais d'ús públic.

El mateix *Reglamento* defineix l'aula com la única dependència de l'escola amb un mestre en una taula davant dels alumnes en taules d'escriure inclinades llargues i estretes, cartells a les parets amb: lliçons, abecedari, taules de multiplicar, pesos i mesures, etc. Només alguns centres de prestigi fan el pas d'escola-aula a escola-col·legi, amb aules diferenciades, despatxos, biblioteca, pati, gimnàs, etc. i majoritàriament es farà les primeres dècades del segle XX quan s'introdueix el model d'escola graduada.

En general, durant el segle XIX les aules estan en locals inadequats per a la docència, en edificis construïts per a altres finalitats, en llocs reduïts, i en males o regulars condicions: escassa il·luminació i ventilació, sovint sense lavabos, pati o jardí, amb mobiliari insuficient, llibres i material no uniformitzats i escassos, etc. Tots aquests fets s'agreugen al llarg de la centúria, ja que l'augment d'escolaritat s'aconsegueix amb l'increment de la mitjana d'alumnes per aula, que passa dels 38 alumnes el 1831, als 45 el 1850 i 52 el 1865.

1.3.2 Els mètodes educatius

A la primèria de segle l'aula s'organitza sense aplicar cap mètode o com a molt l'individual (el mestre ensenya a un nen) i, en general, trobem un mestre en la seva taula, una taula amb els alumnes que escriuen, la majoria dels infants asseguts en bancs desordenadament formant petits grups repassant o estudiant, i en general poc ordre i molt soroll.

L'escola de la reforma liberal de 1838 vol ser un espai amb disciplina, ordre i regularitat, que es vol aconseguir mitjançant un mètode, on la distribució de l'espai i el temps, les matèries, exercicis i activitats, assegurin un aprofitament de l'ensenyament. Es proposa organitzar l'escola primària en tres divisions d'alumnes en funció de la seva edat i coneixements, amb tantes classes generals com matèries i amb seccions per classe o matèria aplicant:

- El mètode simultani: un mestre amb petits grups homogenis d'alumnes explica, fan treballs personals i corregeix. Compta amb ajudants. Es proposa entre 5 i 6 seccions, amb un màxim de 12 alumnes a cadascuna. Les escoles tenen com màxim 80 alumnes.

- El mètode el mutu: els alumnes més avançats col·laboren amb el mestre atenent individualment grups de nens i informant-lo dels resultats. El mètode mixt: que té elements del simultani i mutu. Es proposen 8 o 10 seccions amb un monitor al capdavant i cadascuna amb un màxim de 8 alumnes. Les escoles amb el mètode mixt són de 60 a 150 alumnes, i el mutu per a grups superiors a 150.

La formació dels mestres incideix en la pràctica escolar i entre 1850 i 1885 els percentatges en l'aplicació dels mètodes són: individual (del 54,4% passa al 2,6%), mixt (del 21,2% passa al 72,6%), simultani (es manté prop del 23,5%) i mutu (es manté prop de l'1,2%).

1.3.3. El calendari i els horaris

Abans de 1838 no hi ha la noció de curs i els alumnes s'incorporen a mesura que arriben, però el *Reglamento de las Escuelas Públicas de Instrucción Primaria Elemental* fixa que s'admetin alumnes els vuit primers dies de gener, abril, juliol i octubre.

La setmana com a unitat de distribució de les matèries i tasques no existeix a principi de segle i cada dia es fa pràcticament el mateix excepte que, en general, el dijous a la tarda no hi ha escola, el dissabte a la tarda es dedica a aprendre catecisme i pràctiques religioses i els diumenges i festius no hi ha escola.

Pel que fa a l'horari, el *Reglamento de las Escuelas de Primeras Letras* de 1825 reconeix la pràctica habitual de sis hores diàries, en sessions de matí i tarda de tres hores i les juntes locals fixen els horaris

concrets, no modificant-se legislativament al llarg del segle. Les nenes tenen el mateix horari lectiu que els nens amb un gran pes les labors que s'inicien a mig matí i/o a principis de la tarda i que redueix el temps destinat a la resta de les matèries. Cap el juliol, es fan exàmens públics als que assisteixen pares i mares, i alguna autoritat civil i/o eclesiàstica, coincidint amb una exposició de labors de les alumnes.

1.3.4 Els llibres de text

Legislativament, el *Reglamento de las Escuelas Públicas de Instrucción Primaria Elemental* de 1838 recomana les lliçons impreses i posades en cartells o cartons, perquè manquen cartilles, sil·labaris i en general llibres per als nens pobres quan aprenen a llegir i escriure. Si els pares volen, poden comprar-los. També proposa l'ús de pissarres i bancs de sorra per als nens petits, però els llibres per llegir i el paper per escriure en els nens més avançats en lectura i escriptura. Els mestres i les comissions locals elegeixen els llibres, que a partir de 1841 han de ser d'una llista d'autoritzats perquè es vol conjugar la uniformitat de l'ensenyament amb la llibertat d'elecció del professorat. Fins que no hi ha mestres formats a les normals costa trobar llibres a l'aula i s'utilitzen poc. En general, el material educatiu és minso i insuficient.

Gràficament, en els manuals escolars hi predomina àmpliament el text i s'hi van incorporant gravats per il·lustrar el contingut, tot en tinta negra. Fins als anys vint del segle XX no s'introdueixen els dos colors perquè n'augmenta el preu.

2. L'ensenyament de les dones a Mataró

2.1 L'ensenyament abans del segle XIX

Mataró obre l'Escola Municipal de Primeres Lletres al segle XVI, dins del context de generalització d'escoles en l'àmbit local per a la instrucció popular elemental més enllà dels cercles restringits de l'Església i

l'aristocràcia, tendència que també es dona a Europa.

2.2 L'alfabetització i l'escolarització

El cens de 1860 evidencia que encara hi ha un 74% d'analfabets i semianalfabets a la ciutat:

	Total	Menors de 10 anys	Majors de 10 anys*	Saben llegir i escriure	Taxa neta alfabetats (sobre*)	Taxa bruta alfabetats	Saben llegir i no escriure	No saben llegir	Total analf. i parc. alfabetats	Taxa bruta analfabetats
Homes	7.872	1.980	5.892	2.990	50,75%	38%	302	4.580	4.882	62 %
Dones	8.731	1.904	6.827	1.348	19,74%	15,4%	282	7.101	7.383	84,56%
Total	16.603	3.884	12.719	4.338	34,11%	26,13%	584	11.681	12.265	73,87%

A principis del segle XVIII es fa evident la insuficiència dels tres mestres que manté el municipi (un d'ells de gramàtica) per posar l'escola a l'abast de la població i el 1737 el Consell signa un conveni amb l'Escola Pia per a l'ensenyament de nois que atén tots els nivells educatius. Durant la centúria la ciutat experimenta un desenvolupament demogràfic i urbà que a finals la consolida entre les poblacions importants i pròsperes del Principat.

L'analfabetisme és gairebé total, exceptuant una elit il·lustrada i el nivell d'alfabetització d'homes i dones és molt diferent. En el període 1750-1800 es passa aproximadament d'una alfabetització del 25% al 30%: els homes passen aproximadament del 40% al 45%, i les dones del 5% al 10%. Les alfabetes, a mitjan segle, pertanyen la classe benestant que reben ensenyament privat i a finals de segle augmenten les del sector comercial i artesà.

Les nenes que reben ensenyament és majoritàriament a càrrec de mestres de costura, que prioritzen les tasques domèstiques i la formació cristiana, ensenyant secundàriament lectura i excepcionalment escriptura però no hi estan obligades. L'única actuació municipal en aquest sentit és que paga una mestra d'encaixos el 1788, i fins el 1846 no fa el primer conveni per a l'ensenyament públic, amb el qual té la voluntat d'estendre l'ensenyament a elles.

Observem que el nivell d'alfabetització ha augmentat lleugerament des de principis de segle passant d'aproximadament el 30% al 34%, però encara hi ha grans diferències entre el de dones i homes, si bé es consolida la tendència iniciada la segona meitat del segle XVIII d'un major augment de l'alfabetització femenina que passa del 1800 al 1860 d'aproximadament el 10% al 20%, mentre que la masculina del 45% al 51%, seguint la tendència de l'Estat.

Les primeres dades estadístiques d'escolarització de Mataró són de la inspecció de 1858 (veg. Quadre núm. 1).

S'evidencia un dèficit d'escoles de noies molt superior al del nois i no s'acompleix la *Ley de Instrucción Pública* de 1857, ja que l'escolarització dels 6 als 9 anys no és general: els nois entorn el 39% i les noies del 41% (respecte el cens de 1860), i les xifres estan estretament relacionades amb el 74% d'analfabets i semianalfabets del cens.

Amb les dades anteriors, les informacions de les inspeccions educatives (1841, 1858, 1862 i 1879) i la premsa local, l'educació de les noies a la ciutat segueix els paràmetres generals: baixa escolarització, dèficit d'escoles, precarietat de l'ensenyament, necessitat d'alfabetització infantil i d'adults, la manca d'escoles públiques fa proliferar les privades congre-

		Nens		Nenes	
			Núm. nens		Núm. nenes
Escoles primàries	públiques completes*	3	194	1	117
	públiques incompletes**	2	209	2	64
	privades completes	5	397	3	152
	privades incompletes	2	85	-	-
	per llei ha de tenir escoles completes	9		9	
Cens de nens / nenes	6-10 anys		817		783
	11-15 anys		872		822
	estudiants enseny. elemental		318		326
	estudiants de 2n. ensenyament		59		
	estudiants d'escoles preparatòries		44		
	estudiants d'estudis superiors		33		
	estudiants carreres especials		22		
Cens de mestres		14		9	

Quadre núm 1. (*) el docent és titulat (**) el docent no té la titulació exigida.

gacionistes i de mestres particulars o d'entitats culturals, escoles diferenciades per classe social, etc.

2.3 Els centres educatius de noies

En el període 1808-1868 l'ensenyament, en general, és precari i gairebé inexistents els centres educatius fins a finals de la dècada dels trenta: només hi ha algunes mestres que ensenyen en petites escoles privades o fan classes particulars. Els anys quaranta es comencen a crear col·legis privats de senyoretes i el 1846 l'Ajuntament intervé per incrementar l'escolarització femenina fent un conveni amb l'Associació francesa de la Sagrada Família per ensenyament primari de nenes pobres a l'Escola de Sant Josep que també permet el particular.

L'oferta educativa es va ampliant a partir de mitjan de segle, i va responent per una banda, a les disposicions oficials però marcada per la manca de capacitat econòmica de l'Ajuntament i les administracions, i per l'altra, a l'augment de la demanda educativa tant quantitativa com qualitativa, que fins llavors ha assumit majoritàri-

ament Sant Josep. S'obren centres per a totes les classes socials, tan laïques com d'ordes religiosos, no obstant això, no és fins a la dècada dels seixanta que es creen dues escoles públiques (1862 i 1864) de primària elemental.

El 1868 hi comença a haver una mínima xarxa educativa adreçada a noies amb oferta d'ensenyament primari elemental i superior, ensenyaments complementaris i d'adults, amb un alt grau de participació dels ordes religiosos.

2.3.1- Centres d'ensenyament públic

És especialment remarcable l'**Escola de Sant Josep de les Missioneres de la Immaculada Concepció** (1846) per ser el primer centre d'ensenyament públic de nenes de la ciutat i el de més envergadura. L'obertura és fruit del conveni que signa l'Ajuntament de Mataró amb l'Associació francesa de la Sagrada Família, branca de la Concepció, dedicada a l'ensenyament i beneficència, per educar nenes pobres en una part de l'edifici de l'exconvent de carmelites de Sant Josep, al carrer del mateix nom. El centre queda sota

la tutela de les juntes de beneficència i d'instrucció primària. L'ensenyament principal és el primari elemental públic i gratuït, però també en fa de privat de pagament i assignatures d'ampliació, afegint-hi posteriorment ensenyament primari superior. La congregació també assumeix responsabilitats benèfiques: obre un menjador per a les alumnes pobres (1846) i un orfenat de nenes (1847) amb l'ajut de l'Associació de la Sagrada Família formada per senyores de classe benestant. També regenta l'asil de velles i desemparrades (1847).

Una part de la congregació inicial que obre el col·legi, s'escindeix de l'obediència francesa el 1850 i dona lloc a la fundació d'una de nova orde: les Germanes de la Puríssima Concepció, i actualment, Missioneres de la Immaculada Concepció. Aquest fet genera tensions, tant dins la comunitat religiosa com amb les autoritats civils, però la dècada dels seixanta es resolen. Hi ha 4 religioses dedicades només a la instrucció, amb Alfonsa Cavin com a mestra, que obté el títol per a impartir primària amb un examen (1850 elemental i 1851 superior).

De les escoles de noies fins el 1868 només tenim dades pedagògiques documentades d'aquesta: organització de les aules, currículum, exàmens públics, etc. L'ensenyament és en castellà i les alumnes estan distribuïdes en tres classes, segons les retribucions que fan: pobra, i primera i segona de pagament distribuïdes en 3 cursos. A la classe pobra s'imparteix: lectura, doctrina cristiana, ortologia, història sagrada, labors, i aprenen algunes poesies. A la primera i segona classe les matèries són les mateixes ampliades amb aritmètica, gramàtica castellana (en lloc d'ortologia), representacions i recitacions, i cada curs té un programa. Hi ha matèries complementàries de pagament de geografia d'Espanya, cronologia, i història d'Espanya, a les que la dècada dels 50 s'hi afegeixen les de francès, dibuix i flors artificials.

L'escola obre amb una matrícula de 60 nenes que el 1849 ja són 120 a l'ensenyament públic gratuït i gairebé 50 de pagament. El 1855 al convent hi ha 50 noies joves que s'instrueixen per a fer de mestres. El 1865 la mestra és Coloma Anyes, amb titulació de primària superior per examen (1854).

Escola pública primària elemental d'Antònia Sola (1862), és la segona escola completa (la mestra té el títol) i en tenim poques dades. A finals del 1853 l'escola de Sant Josep és insuficient per escolaritzar totes les nenes i no té parvulari, però l'Ajuntament no pot ampliar-la per problemes econòmics, bo i les pressions del governador i l'inspector. Finalment, es crea la nova escola, s'anomena a Antònia Solà i l'Ajuntament lloga una casa del carrer de Sant Antoni per ubicar-la. Hi passen diverses substitutes fins que el 1864 ocupa la plaça Caterina Respall, vídua, que exerceix fins 1872 al carrer Sant Antoni 11. Hi assisteixen unes 80 nenes.

Escola pública primària elemental de Carme Calafell (1864) és la tercera escola completa i en tenim molt poques dades. Inicialment s'ubica en una casa provisional i l'any següent en una de lloguer al carrer de Sant Ramon. Hi assisteixen unes 60 nenes.

2.3.2- Escoles privades

Són tant d'iniciativa confessional com laica, oferint ensenyament tant gratuït com de pagament i s'adrecen a totes les classes socials.

Entre les confessionals hi ha l'**Escola de monges caputxines** (1855?) i l'**Escola de monges carmelites** (1855?), que no són sostingudes amb fons públics i són incompletes (les mestres no tenen titulació). Estan en funcionament durant pocs anys (potser uns tres o quatre) sempre com a activitat no prioritària dels convents i conseqüència de les mesures desamortitzadores de Madoz per eludir el seu tancament. Imparteixen primària elemental i hi assisteixen poques nenes (a la inspecció

de 1858 n'hi consten 64 entre les dues).

El monestir - **Escola de les clarisses de la Divina Providència** (1859) s'ubica al carrer Llauder i és fruit de la iniciativa de Ramon de Llauder que vol oferir ensenyament gratuït a nenes pobres. La comunitat la formen 13 religioses dedicades a l'oració i la docència, però l'ensenyament no és prioritari i tenen una aula o màxim dues, amb unes 60 alumnes.

L'Escola de les Missioneres del Cor de Maria (1861/1862) la congregació arriba a la ciutat el 1861 per iniciativa d'un grup de famílies de classe mitjana, doncs bo i ser el grup social més nombrós és el menys atès educativament. Estan dedicades exclusivament a la docència i són 6 religioses, d'elles 3 mestres titulades: Mariàngela Rovira (superiora), Carolina Font (directora d'ensenyament) i Anna Domingo. Ofereixen instrucció primària elemental seguint el programa que marca la legislació i matèries complementàries. L'ensenyament és de pagament, però també tenen alumnes pobres. A partir de 1862 estan a La Riera 19, a la casa Campllonch i Guarro, on havia estat el Colegio de Juan B. Viza, i tenen unes 100 alumnes.

De les escoles privades laiques i de pagament pràcticament no en tenim informació. Hi ha constància que entre els anys 40 i 50 se n'obren tres que ofereixen ensenyament primari elemental i considerem que són de certa envergadura. L'**Escola de Francesca Vilardebó** (1840?/1854) està en funcionament fins els anys 60, té títol per examen el 1854 (amb 33 anys i llavors es registra a l'Ajuntament com a mestra) i hi assisteixen unes 30 nenes. El **Colegio de señoritas de Ana Casañas** (1840?/1855) que obre al carrer Sant Simó 7 i està en funcionament fins almenys la dècada dels 70, ella és titulada per examen el 1854 (amb 32 anys, es registra a l'Ajuntament el 1855 i viu amb la seva mare vídua i dues germanes més solteres que possiblement l'ajuden), segueix un programa d'instrucció que consta d'una part literària, labors i

classes complementàries de francès i música, amb unes 60 alumnes. Finalment, el **Colegio de señoritas Virgen del Rosario** (1857?/1864) la dècada dels 60 està al carrer Nou 32 a càrrec de les germanes Lleonart (Isabel consta com a mestra en el padró de 1866 amb 35 anys, Eulàlia té 5 anys menys, són solteres i viuen amb la seva mare vídua que possiblement les ajuda) però no registren cap títol de mestra a l'Ajuntament, està en funcionament almenys fins la dècada dels 80, fan ensenyament primari elemental, amb matèries complementàries entre les que sobresurten les labors, i hi assisteixen unes 60 nenes.

També tenim constància que hi ha almenys vuit petites escoles privades amb una o dues mestres o que ofereixen classes particulars de nivell primari elemental entre 1808 i 1868. El 1819 **Margarida Martí**, és vídua i exerceix de mestra de nenes a la Riera 30. El 1835 fan de mestres de nenes les germanes **Francesca i Teresa Filbá**, solteres de 51 i 50 anys, al carrer Moles 18 (fins almenys 1837) i també **Rosalía Vidal**, vídua de 60 anys, al carrer de les Caputxines 107 (fins almenys 1839). El 1842 **Francesca Abat**, vídua de 44 anys, fa de mestra de senyorettes al carrer Barcelona 34 i **M. Encarnació Torres de Díez**, vídua de 54 anys, exerceix de mestra de nenes al carrer Moles 12, en ambdós casos viuen amb filles que potser les ajuden. El 1862 **Rosa Ferrater**, amb 23 anys, registra el títol a l'Ajuntament de mestra instrucció primària elemental obtingut per examen el 1860. El 1866 **Cristina Berarte Solé**, amb 30 anys, registra el títol a l'Ajuntament de mestra d'instrucció primària elemental, obtingut a l'Escola Normal de Barcelona el 1865. El 1868 **Francesca Casajuana**, casada, fa de mestra i viu al carrer Moles 7 i també té una filla que potser l'ajuda.

Finalment, hi ha dos centres que fan ensenyament de pagament però que no és el majoritari: Col·legi de Sant Josep que, com ja hem esmentat, imparteix sobretot ensenyament públic, i el **Colegio de Juan**

B. Viza, de nois, privat i laic, que el 1854 comença a oferir lliçons a senyoretetes abans que comencin les classes per als nois i les manté durant uns cinc anys.

2.3.3 Parvularis

No hi ha constància d'ensenyament de nenes menors de 6 anys fins que el 1853, l'Ajuntament afirma en un informe que hi ha escoles particulars per a nenes petites, però que no pot afrontar obrir una classe a Sant Josep. Es refereix molt probablement a «escoles amigues», on una persona té cura dels infants mentre la mare treballa fora de casa, amb un objectiu assistencial més que educatiu. Perduen fins almenys 1895, segons l'estudi del metge Lluís Vilardevall que destaca les seves pèssimes condicions higièniques.

No tenim dades que hi hagi cap parvulari de nenes abans de 1868, ni aula a les escoles de nenes. En el cas dels nens a partir de 1841 hi ha algunes aules en centres d'ensenyament primari d'envergadura com Santa Anna o Colegio de Juan B. Viza.

Escoles nocturnes i dominicals

Les escoles dominicals ensenyen a les joves obreres sobretot catecisme i fan una instrucció bàsica, pretenent evangelitzar i ensenyar a la vegada. A Mataró la primera que obre és l'**Escola dominical i nocturna de les Germanes de Sant Felip Neri** (1858) al carrer Sant Josep 18-20. Està a càrrec de Marc i Gertrudis Castañé que funden l'orde a la nostra ciutat. Es dediquen a ensenyar catecisme, escola dominical, escola nocturna, exercicis espirituals i guiatge de senyoretetes i vídues, però es concentren en ensenyar nenes i joves obreres pobres. La seva acció queda emmarcada entre la fundació (1858) i el desallotjament del convent (1868). Inicialment hi assisteixen unes 50 joves i arriben a ser més de 300.

Posterior al 1868 tenim que el 1874, obre l'**Escola del Sagrat Cor de Jesús per a obreres**, nocturna, dominical i gratuïta, que el 1878 té local propi al carrer de la

Coma. El primer director és el prevere Francesc d'Assís Galí i les docents obres voluntàries. Ensenyen religió, moral, llegir, escriure i cosir. Fan classe tot l'any. El 1888 ajuden a l'ensenyament les Germanes Terciàries Franciscanes dels Sagrats Cors i l'any següent en són responsables. El 1903 la direcció passa al Patronat Escolar Obrer i per l'ensenyament ajuden seglars. Tenen unes 200 alumnes.

Des de 1857 hi ha establerta la **Societat de Sant Vicenç de Paül** per a dones, i entre les seves activitats organitza una **escola dominical** (1870) per a noies obreres gratuïta. El primer director és el prevere Josep Fornells i les sòcies (de famílies liberalcatòliques i benestants) fan classes de catecisme, llegir i escriure. Inicialment està ubicada als baixos de la rectoria de Santa Maria. El 1903 l'escola dominical és absorbida pel Patronat Escolar Obrer.

Inicis de la formació professional

El treball remunerat de la dona que estava acceptat a finals del segle anterior va perdent la categoria social i econòmica i al llarg de la centúria el que fa a les fàbriques va convertint-se en menys qualificat i més mal pagat.

En el darrer quart de segle es desenvolupa l'ensenyament del tall i confecció com una nova sortida professional per a les dones, que es pot considerar l'antecedent de la formació professional femenina. A Mataró, l'ensenyament públic s'inicia el 1895 a l'Escola d'Arts i Oficis creada la dècada anterior i sostinguda per l'Ajuntament. No obstant, aquest ensenyament no queda consolidat fins 1898 quan es nomena Teresa Buxadera, amb titulació per a exercir. A principi del segle xx hi ha 36 matriculades.

En el període 1808-1868, com hem vist, algunes dones s'han professionalitzat fent de mestres que, en general, han après al costat d'una altra en exercici i les primeres que han seguit uns estudis reglats a l'Escola Normal les trobem ben entrada la

dècada dels 60. Els altres oficis professionalitzadors que exerceixen les dones són el d'infermera i llevadora però no n'hem pogut documentar com adquireixen els coneixements per a exercir, no obstant això, som partidaris que també aprenen al costat d'una altra en exercici.

Ensenyaments especialitzats per a noies amb discapacitats

La primera notícia documentada a Mataró de l'existència de cegues i sordmudes és de 1835, quan l'Ajuntament en fa una relació amb el nom, l'edat, la discapacitat i a què es dediquen. Hi consten dues sordmudes (una de 18 anys que fa mitja, cus i broda perfectament i una de 8 anys que fa mitja) i una invident de 44 anys.

Els nois els invidents tenen la possibilitat d'anar a l'Escola Municipal de Música (de 1840 a 1868), a càrrec de Jaume Isern, a una les quatre places gratuïtes on tenen preferència, però per a elles no hi ha cap oferta. Pensem que les noies amb discapacitats físiques les ensenyen a casa, ja sigui la seva mare o una mestra particular.

3 A tall de conclusió

En el període 1808-1868 a Mataró, com ciutat industrial i en transformació, es va construint una mínima xarxa educativa per a noies responent per una banda a la demanda de més educació i per l'altra a les disposicions oficials d'obligada escolarització dels 6 als 9 anys a partir de 1857 (que no s'arriba a acomplir). No obstant això, que les noies vagin a escola no es considera imprescindible i la seva educació està en clar desavantatge respecte la dels nois tan a nivell educatiu (com a màxim poden seguir el primari, marcat per la seva classe social i la funció dins la família) com en l'oferta més reduïda. En aquest període la seva escolarització s'incrementa (però l'absentisme és elevat) i millora el seu nivell d'alfabetització.

L'ensenyament femení a la ciutat té moltes mancances i fins la dècada dels 40 només hi ha algunes mestres que ense-

nyen en petites escoles privades o fan classes particulars. A partir de llavors comencen a obrir col·legis de senyoretes, i el 1846 l'escola de Sant Josep per a nenes pobres per conveni de l'Ajuntament amb l'orde de la Sagrada Família (també ofereix ensenyaments de pagament) i és la que té una oferta més ampla durant tot el segle. Les dècades dels 50 i 60 sorgeixen escoles públiques i privades, de pagament i gratuïtes, d'iniciativa particular i religiosa, adreçades a totes les classes socials. La majoria s'ubiquen al centre o carrers propers. El 1868 l'oferta educativa per a les noies és d'ensenyament primari elemental i superior, d'assignatures complementaries i també per adultes, comptant amb un alt grau de participació dels ordes religiosos que cobreixen el dèficit d'escoles públiques que no es poden assumir (fins el 1862 i 1864 no es creen). No obstant això, no hi ha centres per a discapacitats ni menors de 6 anys.

Les mestres tenen una formació basada en les labors i la religió, però limitada en matèries instrumentals, i les d'escoles laiques són majoritàriament vídues o solteres. Exerceixen durant la primera meitat de segle pràcticament sense titulació o obtinguda per examen davant d'una comissió i fins el 1866 no trobem la primera mestra que ha estudiat a la Normal.

És de destacar la manca d'informació sobre aspectes pedagògics, didàctics i de la vida escolar, només comptem la de l'escola de Sant Josep que ens permet intuir-ho per a les escoles més grans: els continguts curriculars de les matèries instrumentals, les labors i la importància que se'ls dona, els temes del catecisme i el pes que té, la distribució per aules, com són els exàmens públics i les exposicions de labors, etc.

La situació que tenim a la ciutat, però, segueix la tònica general de l'escolarització femenina en les ciutats industrials catalanes del període estudiat.

Fonts utilitzades:

Bibliografia

CAVIN, Alfonsa, *Ejercicios pio-literarios, que las señoritas educandas en el colegio de la Concepción de Mataró, establecido en el antiguo convento de S. José, celebrarán los días 28, 29 y 30 de agosto del corriente año de 1849. Bajo los auspicios y presidencia del muy le. Ayuntamiento de la misma, al cual han sido dedicados.* Barcelona: De Torras y Corominas, 1849.

COSTA I OLLER, Francesc, *Mataró liberal. La ciutat dels burgesos i proletaris.* Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 1985.

GURRERA I LLUCH, Montserrat, *Els orígens de la xarxa escolar de Mataró (1808 – 1868).* Mataró: Caixa Laietana, 2012.

LLOVET, Joaquim, *Mataró. Dels orígens de la vila a la ciutat contemporània.* Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 2000.

LOZANO, J.M, *Biografía M. Alfonsa Cavin.* Barcelona: Editorial Claret, 1979.

REIXACH, Ramon, *Els orígens del catolicisme social contemporani a Mataró. Dels inicis de la Revolució Industrial a la Primera Guerra Mundial.* Mataró: Caixa Laietana, 2010

SALAS I OLIVERAS, Ramon, *Mataró i l'ensenyament.* Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 1962.

VENTURA MUNNÉ, Montserrat, *Lletrats i il·letrats a una ciutat de la Catalunya moder-*

na. Mataró 1750-1800. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana, 1991.

Periòdics

Revista mataronesa (1856 i 1864-1866)
Crònica mataronesa (1866-1869)

Documents diversos

Arxiu Comarcal del Maresme (ACM)-
Acords municipals (AMM) de 1815 a 1890.

Arxiu Comarcal del Maresme (ACM)-Arxiu Municipal de Mataró (AMM). Arxiu Històric (AH): Lligalls AH-86, AH-88, AH-92, AH-93, AH-104, AH-105, AH-170, AH-172, AH-173, AH-175, AH-176, AH-177, AH-221 i AH-224.

Arxiu Comarcal del Maresme (ACM)-Arxiu Municipal de Mataró. Padrers municipals: ACM70-1-T2-2082, 2572, 2591, 2646, 2725, 2761, 2770, 2771, 2896, 2905, 2912, 2915, 2960, 2983, 3017, 3020, 3038, 3049, 3059, 3103, 3123, 3136, 3143, 3146, 3187, 3212, 3232, 3247, 3269, 3272, 3296, 3305, 3319, 3325, 3329, 3346, 3356, 3381, 3384, 3398, 3427, 3457, 3458, 3471, 3477, 3538 i 3672.

Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró (MASMM). Arxiu del Rector. Caixa de Beneficència.

Arxiu General Històric de la Universitat de Barcelona (AGHUB). Documents 19/3/1/7, 19/4/5/12, 19/5/5/7, 19/7/7/13, 19/8/3/11, 19/8/6/1, 19/9/3/3, 20/2/5/8, 20/5/4/9 i 20/7/7/11.

INSTRUCCION PÚBLICA PRIMARIA ELEMENTAL Y

superior completas y de ampliacion que se dá en el COLEGIO DE LA CONCEPCION de esta Ciudad, establecido en el exconvento de S. José, bajo los auspicios del M. I. Ayuntamiento y proteccion de S. E. Ilma. el Sr. Obispo de esta Diócesis.

INSTRUCCION ELEMENTAL PRIMARIA EN LA SALA GRATUITA DE S. JOSÉ.

ASIGNATURAS.

AÑO 1.º

RELIGION, MORAL } Oraciones del catecismo y cap. 1º, 2º
Y URBANIDAD : } y 3º de historia Sagrada.
LECTURA : . . . Primer cuaderno de Avendaño.
ESCRITURA : . . . Primeros ejercicios.
ARITMÉTICA : . . . Formacion de cifras y contar hasta mil.
GRAMÁTICA : . . . Decorar los verbos.

LABORES.

Media lisa. Coser : pes-
punte, cargar la costura,
dobladillo, punto de ven-
da y de camisa. Bordar
feston y cañamazo, pun-
to de ganchito.

AÑO 2.º

» Catecismo hasta el cap. Esperanza y cap.
10 de historia Sagrada de Fleuri.
» El Naharro y cuaderno 1º de Avendaño.
» Sumar números dígitos y sistema métrico.
» Mayúsculas y minúsculas.
» Prosodia y ortografía.

Medias enteras y ban-
da sencilla de medias.
Punto de sábana y de
por encima. Bordar en
basta y malla torcida y
tejido fino en el tul. En-
cajes.

AÑO 3.º

» Oraciones hasta el cap. Caridad y hasta
el cap. 18 de historia Sagrada.
» Cuaderno 2º de Avendaño y cuaderno 3º
del mismo y libro de las niñas.
» Escribir de número 2.
» Restar y multiplicar números dígitos.
» Verbos regulares é irregulares.

Encajes. Banda com-
puesta de medias, cala-
dos, punto de amito.
Enmendar y poner pie-
zas. Bordar al tambor,
felpillas y sedas.

AÑO 4.º

» Oraciones hasta el cap. Obras y toda la
historia Sagrada.
» Cuadernos 4º y 5º de Avendaño y leer
manuseritos.
» Escribir de número 5º, en papel blanco
y dictado.
» Partir números dígitos.
» Verbo, adverbio y participio.

Medias caladas, bolsi-
llos y toda clase de ca-
lado, ojales. Camisa
completa de hombre y
toda especie de punto.
Bordar en punto de Gé-
nova y realce y bordado
general y encajes.

Instrucción primaria elemental no gratuita en la

SALA DEL NIÑO JESUS.

ASIGNATURAS.**AÑO 1.º**

RELIGION, MORAL Y URBANIDAD:	Oraciones del Catecismo y cap. 1º 2º y 3º de historia Sagrada.	LABORES. Media lisa. Coser: pes- punte, cargar la costura, dobladillo, punto de ven- da y de camisa. Bordar feson y cañamazo, pun- to de ganchito.
LECTURA:	Primer cuaderno de Avendaño.	
ESCRITURA:	Primeros ejercicios.	
ARITMÉTICA:	Formacion de cifras y contar hasta mil.	
GRAMÁTICA:	Decorar los verbos.	

AÑO 2.º

»	Catecismo hasta el cap. Esperanza y cap. 10 de historia Sagrada de Fleuri.	Medias enteras y ban- da sencilla de medias. Punto de sábana y de por encima. Bordar en basta y malla torcida y tejido fino en el tul. En- cajes.
»	El Naharro y cuaderno 1º de Avendaño.	
»	Sumar números dígitos y sistema métrico.	
»	Mayúsculas y minúsculas.	
»	Prosodia y ortografía.	

Continuacion de la instruccion primaria en

LA SALA DE LA CONCEPCION.

ASIGNATURAS.**AÑO 3.º**

»	Oraciones hasta el cap. Obras y toda la historia Sagrada.	Encajes. Banda com- puesta de medias, cala- dos, punto de amito. Enmendar y poner pie- zas. Bordar al tambor, felpillas y sedas.
»	Cuaderno 2º de Avendaño y cuaderno 3º del mismo y libro de las niñas.	
»	Escribir de número 2.	
»	Restar y multiplicar números dígitos.	
»	Verbos regulares é irregulares.	

AÑO 4.º

»	Oraciones hasta el cap. Obras y toda la historia Sagrada.	} Medias caladas, bolsillos y toda clase de calado, ojales. Camisa completa de hombre y toda especie de punto. Bordar en punto de Génova y realce y bordado general y encajes.
»	Cuadernos 4º y 5º de Avendaño y leer manuscritos.	
»	Escribir de número 5º, en papel blanco y dictado.	
»	Partir números dígitos.	
»	Verbo, adverbio y participio.	

Instrucción superior primaria en la misma Sala de la Concepción.

ASIGNATURAS.

DC

Año 5.º y 6.º . .	{	Geografía teórica.	} Labores en toda su estension y planchar.
		Cartas geográficas, globo terráqueo y esfera armilar.	
		Geometría.	
		Dibujo lineal.	
		Historia de España.	

Asignaturas de ampliación.

FRANCES Y DIBUJO.

Las alumnas de primero y segundo año de la clase no gratuita satisfarán doce reales mensuales.

Las de 3.º, 4.º, 5.º y 6.º veinte reales.

Las niñas que deseen aprender el idioma francés, satisfarán si son alumnas en los sobredichos años 16 rs., si no lo fueren 24 rs.

Las de la clase de dibujo: siendo alumnas 12 rs. Las demas 16 rs.

Las de flores artificiales, alumnas en las demas asignaturas 24 rs., si no lo fueren 40 rs.

Mataró 13 Agosto de 1853.

Mataró: Imp. de José Abadal, 1853.

